

Augustas Schleicheris – pirmasis lietuviškų pasakų skelbėjas

<https://doi.org/10.51554/TD.21.61.10>

J Ū R A T Ė Š L E K O N Y T Ė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

ANOTACIJA. Straipsnyje analizuojama žymaus vokiečių kalbininko Augusto Schleicherio lituanistinė veikla. Mokslininkas pasižymėjo ne tik kaip lietuvių kalbos fiksuotojas, gramatikos autorius, bet ir kaip lietuvių folkloro užrašytojas ir skelbėjas. Išskirtinės vertės yra jo parengti *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas* (1857), kuriuose, be kitų folkloro žanrų, pirmą kartą publikuotos lietuviškos pasakos.

Straipsnyje analizuojama, kodėl, kokiomis aplinkybėmis A. Schleicheris užrašinėjo lietuviškas pasakas, koks jų žanrinis repertuaras, būdingi naratyvų bruožai. Kartu ieškoma atsakymo, kokia jo užrašytų pasakų reikšmė lietuvių folkloristikai.

A. Schleicherio laiškai, rašyti lituanistinės mokslinės kelionės į Rytų Prūsiją metu, parodė, su kokiais sunkumais jis susidūrė atvykęs į šį kraštą, kaip bendravo, ką patyrė ir kaip buvo renkamos lietuviškos pasakos. Mokslininkas pirmasis užrašė nemažai įvairių žanrų lietuviškų pasakų tipų pavyzdžių, kurių didesnė dalis yra būdingi lietuvių žodinės tradicijos pavyzdžiai. Nuveiktas tiek kalbotyros srities, tiek ir tautosakos užrašymo darbas parodė, kokia svarbi indoeuropeistikai yra lietuvių kalba, ir paskatino pačius lietuvius rinkti liaudišką žodinį paveldą. A. Schleicherį galima laikyti ir lietuviškų pasakų populiarintoju užsienyje. Jo dėka pirmosios lietuviškos pasakos buvo išverstos į vokiečių kalbą, publikuotos ir pastebėtos užsienio mokslininkų. Vėliau perleisti kūriniai pasiekė ir platesnius visuomenės sluoksnius.

RAKTAŽODŽIAI: pasakos, lietuvininkai, folkloro užrašymas, Rytų Prūsija, Augustas Schleicheris.

AUGUSTO SCHLEICHERIO KELIAS Į KALBOTYRĄ IR JO DARBAI

Augustas Schleicheris (1821–1868) – žymus vokiečių kalbininkas, laikomas vienu iš indoeuropeistikos „tėvų“. Svarus jo indėlis ir į lituanistinius tyrimus. Ypač reikšminga jo parašyta pirmoji mokslinė *Lietuvių kalbos gramatika* (SchLLG 1). Lietuvių kalbą mokslininkas vertino kaip itin archajišką ir įtraukė ją į lyginamuosius indoeuropeistikos veikalus.

A. Schleicheris gimė Meiningene, viename iš tuometinės Saksonijos–Meiningeno hercogystės miestų (Tiuringijos žemė, rytinė Vokietija)¹. Dar mokydamasis

1 Remiamasi biografiniais duomenimis, pateiktais Algirdo Sabaliausko straipsnyje (Sabaliauskas 1969). Išsamesnę biografiją žr. Dietze 1966.

gimnazijoje jis ėmė domėtis senosiomis kalbomis. Nepaliovė tą daręs ir įstojęs į Leipcigo universitetą studijuoti teologijos ir orientalistikos. Netrukus perėjo į Tiubingeno universitetą ir čia galutinai persiorientavo į lingvistiką: studijavo sanskrito, persų ir semitų kalbas. Studijas pratęsė Bonos universitete, kurį baigęs 1846 m. apsigynė disertaciją ir gavo lyginamosios lingvistikos privatdocento² pareigas.

1849 m. nusprendęs išmokti čekų kalbą atvyko į Prahą, kur netrukus tapo Prahos universiteto lyginamosios lingvistikos ir sanskrito ekstraordinariu profesoriumi³. Būtent čia dirbdamas A. Schleicheris 1852 m. išvyko į Rytų Prūsiją⁴ mokyti lietuvių kalbos ir gilinti savo žinias apie indoeuropiečių prokalbę. Už šią kelionę, jos metu surinktą medžiagą ir parašytą darbą jis universiteto vadovybės buvo teigiamai įvertintas ir paskirtas ordinariniu profesoriumi⁵.

Dėl nepalankiai susiklosčiusių politinių ir asmeninio gyvenimo aplinkybių profesorius teko palikti Prahą – 1857 m. A. Schleicheris išvyko profesoriauti į Jenos universitetą Vokietijoje. Šis gyvenimo tarpsnis buvo pats vaisingiausias mokslinėje karjeroje, nes būtent tada jis parašė savo pagrindinius veikalus, publikavo daugiausia straipsnių, kurių dalis buvo skirta lituanistikai, išleido Kristijono Donelaičio *Metus* (Schleicher 1865). Aktyvi mokslinė veikla neliko nepastebėta ir kalbininkas netrukus sulaukė tarptautinio pripažinimo: buvo išrinktas Peterburgo mokslų akademijos, Jugoslavų mokslų ir menų akademijos nariu. Dirbti jį kvietė Varšuvos, Dorpato universitetai.

Mokslininko gyvenimas netikėtai nutrūko 1868 m. Mirė jis sulaukęs 47 metų, pačioje mokslinėje brandoje. Per gana trumpą laiką A. Schleicheris nuveikė labai daug: parašė dešimt mokslinių studijų, keturis mažesnės apimties darbus, septyniasdešimt tris straipsnius, o kur dar įvairūs smulkesni darbai – vertimai, apžvalgos ir kt.⁶

A. Schleicheris įvedė naujovių lyginamosios istorinės kalbotyros tyrimuose: kalbiniam procesams vertinti ėmė taikyti darvinizmo, evoliucijos principus. Mokslininko pagrindinė darbų mintis buvo ta, kad kalbos, kaip ir gyvi organizmai, paklūsta tiems patiems gyvavimo dėsniams, jos kuriasi, bręsta ir nyksta. Tokio mis idėjomis paremti jo kalbotyros darbai: *Bažnytinės slavų kalbos formų mokslas* (Schleicher 1852), *Vokiečių kalba* (Schleicher 1860), *Indoeuropiečių kalbų lyginamosios gramatikos kompendiumas* (Schleicher 1861–1862), *Darvino teorija ir kalbotyra* (Schleicher 1863), *Polabų kalbos garsų ir formų mokslas* (Schleicher 1871) ir kt.

2 Privatdocentas (vok. *Privatdozent*) – daugelio šalių aukštųjų mokyklų neetatinio dėstytojo mokslinis vardas ir pareigos. Už darbą jam mokama iš studentų mokesčio už mokslą (VLEe).

3 Ekstraordinarinis profesorius – dažniausiai neetatinis dėstytojas iš kitos aukštosios mokyklos, skaitantis tam tikrą kursą (VLEe: profesorius).

4 Rytų Prūsija, Rytprūsiai (vok. *Ostpreussen*), Rytų Prūsijos provincija (vok. *Provinz Ostpreußen*), 1773–1945 m. gyvavusi Prūsijos valstybės provincija Baltijos pietrytinėje pakrantėje tarp Vyslos ir Nemuno žemupių. Apėmė Prūsą ir Mažąją Lietuvą (MLEe).

5 Ordinarinis profesorius – etatinis dėstytojas (VLEe: profesorius).

6 Darbų bibliografiją žr.: Dietze 1966: 165–182 ir LSchP II: 768–771.

A. Schleicheris tiek savo darbų naujumu, tiek ir neįtikėtinu produktyvumu buvo žymiausias XIX a. Europos lyginamosios kalbotyros profesorius. Išskirtinę jo erudiciją rodo platus tyrimų laukas: mokslininką galima vertinti kaip kalbos teoretiką, indoeuropeistą, germanistą, slavistą, baltistą.

A. Schleicherio, kaip baltisto, darbai nenuėjo užmarštin – jie nuolat pakliūva į mokslininkų akiratį (Drotvinas 1979; Sabaliauskas 2000: 16–23; LSchP I, II ir kt.). Jo mokslinės idėjos nuolat analizuojamos ir vertinamos kaip svarbi kalbotyros mokslo raidos dalis.

Mokslininkas buvo ir vienas pirmųjų mitologų, kuris analizavo baltų dievavardžių kilmę. Rinkdamas tautosaką, jis atkreipė dėmesį į tuos kūrinius, kuriuose atsispindėjo archajiškos lietuvių pasaulėžiūros detalės. Remdamasis savo užrašyta ir ankstesniuose rašytiniuose šaltiniuose skelbta folkloro medžiaga, jis paskelbė reikšmingą straipsnį „Lietuvių dievų vardai“ (Schleicher 1854: 89–103; dar skelbta LM 1: 221–235; LSchP II: 384–394), kuriame aiškino lietuvių mitinių vardų patikimumą. Lyginant su tuo metu istorikų ir mitologų darbuose vyravusiu naiviu dievų vardų prasmės ir kilmės aiškinimu, A. Schleicherio analizė buvo nuosaiki, nes jis, aiškindamas mitinių vardų kilmę, rėmėsi kalbos raidos dėsniais, atvirai pripažino negalintis paaiškinti kai kurių neaiškios darybos žodžių etimologijos (LM 1: 220–221).

Atskiro žvilgsnio nusipelno A. Schleicherio užrašytas ir išleistas lietuvininkų folkloras. 1857 m. pasirodė *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas*, kuriame skelbiamos iš Liudviko Rėzos, Georgo Heinricho Ferdinando Nesselmano, Simono Stanevičiaus, Simono Daukanto rinkinių atrinktos 28 dainos. Prie jų A. Schleicheris pridėjo dar 35 paties užrašytus kūrinius. Skaitytojas ras ir iš įvairių šaltinių imtas bei paties kalbininko užrašytas mįsles, patarles, kvieslio oraciją. Leidinys baigiamas 41 pasakojamosios tautosakos kūriniu (daugumą sudaro pasakos, yra keletas sakmių, padavimų), po jų eina netautosakinis kūrinys – kareivio Jono Girulaičio laiškas tėvams.

Nors mokslininko užrašytas lietuvininkų folkloras ne kartą yra pakliuvęs į folkloristų akiratį, vis dėlto iki šiol tik labai fragmentiškai paminėtas svarbus faktas, kad A. Schleicheris buvo pirmasis lietuviškų pasakų skelbėjas (Kerbelytė 1995: 221; Range 1994: 82). Reikia priminti, kad pirmasis lietuviškų (žemaitiškų) pasakų rinkinys, sudarytas lietuvių istoriko Simono Daukanto ir tituliniam lape datuojamas 1835 m., buvo išleistas tik beveik po šimto metų – 1932 m.

Be to, A. Schleicherį galima laikyti ir lietuviškų pasakų populiarioju užsienyje. Tai jo dėka pirmosios lietuviškos pasakos buvo išverstos į vokiečių kalbą (SchM) ir buvo pastebėtos užsienio mokslininkų. Jas, rašydamas lyginamąjį darbą *Pastabos brolių Grimmų vaikų ir namų pasakoms*, naudojo garsus vokiečių komparatvistas, pasakų tyrėjas Johannes Bolte'ė (BP). Be to, ir kitų tautų folkloristai jas pasitelkia atlikdami mokslinius tyrimus. Susidomėjimas lietuvininkų tautosaka

neblėsta ir dabar – mokslininko tautosakos rinkinys vokiečių kalba buvo perleistas kelis kartus (SchM 1975, 2013).

A. Schleicheris, kaip lietuviškų pasakų rinkėjas, leidėjas ir vertėjas, sulaukė nemažai pasekėjų, kurie užrašinėjo šiuos kūrinius ar vertė juos į vokiečių kalbą. Mokslininko pavyzdžiu pasekė Augustas Leskienas ir Karlas Brugmannas (LBr), Carlos Capelleris (CapLMG), Franzas Spechtas (BaLM), Viktoras Falkenhahnas (KbLV), Jochenas D. Range'ė (RLM) (Range 1994: 82–83), taip populiarindami pasakas tarp vokiškai kalbančių žmonių.

Tačiau tenka pripažinti, kad A. Schleicherio sudaryto rinkinio pasakos mažai tyrinėtos. Keliose anksčiau pasirodžiusiose publikacijose pristatyta kūrinių žanrinė įvairovė, analizuota jų stilistika (Sauka 1993), nagrinėti į vokiečių kalbą verstų pasakų ypatumai (Range 1994).

Todėl šiame straipsnyje siekiama į A. Schleicherį pažvelgti kaip į lietuviškų pasakų užrašinėtoją bei skelbėją: kodėl, kokiomis aplinkybėmis jis šia veikla užsiėmė ir kokios svarbos yra šis darbas. Kartu bus ieškoma atsakymo į klausimą: kokia pasakų reikšmė lietuvių folkloristikai?

Straipsnyje remiamasi A. Schleicherio išleisto *Lietuvių kalbos vadovo* antrojoje knygoje *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas* (SchLLG 2) skelbtomis pasakomis. Atliekant konteksto analizę ypač pravertė mokslininko laišakai, sekretoriui rašyti lituanistinės mokslinės kelionės į Rytų Prūsiją metu (LSchP II: 333–360; dalis laiškų skelbta anksčiau – PSchL; teksto originalas – BS), ir laišakai Prahos universiteto bibliotekininkui Pavelui Jozefui Šafaříkui (LSchP II: 456–531), gerokai papildantys žinias apie tai, kaip lietuvininkų pasakos buvo užrašinėjamos.

KELIONĖ Į RYTŲ PRŪSIJĄ IR IŠVYKOS REZULTATAI

A. Schleicheris dar studijuodamas Bonos universitete susidomėjo baltų kalbomis, vėliau jis ėmėsi tirti slavų ir baltų kalbų santykius. Vedamas šio tikslo, nusprendė mokytis lietuvių kalbos. Ryžtą perprasti šią kalbą rodė ir nusiteikimas vykti pas vietos gyventojus ir iš jų gyvos kalbėsenos semtis žinių. Tai labai drąsus žingsnis, žinant, kad mokslininkas šios kalbos buvo visiškai nesimokęs ir šiek tiek pastudijavęs tik prieš pat kelionę.

1852 m. buvo galutinai apsispręsta iškelti, kliudė tik nuolatinis lėšų trūkumas. Vis dėlto begalinis noras išvykti tarsi stebuklingai išsipildė. Dar vasario mėnesį skundėsis, kad ši kelionė „kabo ore“ dėl materialinių kliūčių, šiaip ne taip iš Vienos mokslų akademijos gavęs finansinę paramą, A. Schleicheris gegužės pabaigoje pajudėjo Rytų Prūsijos link. Gali kilti klausimas, kodėl A. Schleicheris nevyko į vadinamąją Didžiąją Lietuvą, kur tikrai turėjo nemažai galimybių pabendrauti su vietiniais žmonėmis, o ir lietuviškai kalbančiųjų čia būta gerokai daugiau. Tačiau tuo metu Lietu-

vos teritorija buvo Rusijos imperijos sudėtyje, o po 1830–1831 m. sukilimo sąlygos čia plėtoti kultūrinę, mokslinę veiklą buvo ribojamos. O Rytų Prūsija priklausė 39 valstybes vienijusiai Vokietijos sąjungai, todėl čia nebuvo didesnių kliūčių keliauti. Be to, pasirinkimas galėjo būti susijęs su interesu užmegzti mokslinius kontaktus. Atvykęs į Karaliaučių, profesorius mėgino susitikti su garsiais to meto lietuvių kalbos specialistais – Frydrichu Kuršaičiu ir G. H. F. Nesselmanu. Susitikimai nedavė tokios naudos, kokios mokslininkas tikėjosi. F. Kuršaitis gana abejingai reagavo į prašymą pamokyti lietuvių kalbos, o G. H. F. Nesselmanas, pats būdamas vokietis, išmokęs lietuvių kalbą, tegalėjo pagelbėti su lituanistiniais leidiniais ir turimais ryšiais su vietiniais pastoriais. Tad, galima sakyti, kad A. Schleicheris iškeliavo į visišką nežinią.

Tačiau rizika pasiteisino ir kelionė buvo sėkminga. Per penkis klajonių mėnesius buvo aplankyta nemažai Rytų Prūsijos vietovių: Būdviečiai (dabar – *Маломожайское*), Kaukėnai (dabar – *Ясное*), Kraupiškas (dabar – *Ульяново*), Palkalnis (dabar – *Добровольск*), Priekulė, Ragainė, Smalininkai, Tilžė ir kt. Stulbinamu greičiu A. Schleicheris pramoko lietuvių kalbos. Birželio pirmojoje pusėje išdrįso užkalbinti pirmąjį vietinį žmogų, o jau liepos pradžioje gyrėsi galįs lietuviškai susikalbėti ir suprantąs, kas yra šnekama. A. Schleicheris ne tik kalbino žmones, dėdamasis į galvą vietinės kalbos niuansus, bet ir buvo atidus stebėtojas, savotiškas etnografas ar antropologas. Jis dalyvavo lietuvininkų krikštynose, vestuvėse, laidotuvėse, derliaus nuėmimo pabaigtuvėse ir paliko išsamius šių papročių aprašymus. Jis apibūdino lietuvių sudėjimą: „Kad lietuviai savo kūno sudėjimu reikšmingai skirtųsi nuo vokiečių, ligi šiol nepastebėjau“ (LSchP II: 337). Atvykėliui buvo smalsu, ką lietuviai valgo (minėjo barščius, kisielių), kokius buitines reikmenis naudoja, kaip atrodo jų namų vidus („Kiekvienuose namuose yra garnos ir kepimo krosnis“ (ten pat: 340)). Mokslininko žvilgsniu įvertino dainavimą: „Aš jau išgirdau ir giliai sukrečiančių tonacijų, primenančių slavų dainas, tik gerokai kitokio pobūdžio“; „Daugelis dainų sukurta pagal senąsias bažnytines tonacijas“ (ten pat: 338).

Domino jį ir lietuvininkų pasaulėžiūra. Sužinojo apie paplitusį tikėjimą dvasregiais:

Velionio dvasia vakare po laidotuvių valgo kartu su svečiais, o po maldos atsisveikina bučiniu su kiekvienu iš jų (bučynys ir tarp menkai pažįstamų įprastas pasisveikinimas), o kas ją mato, turi ją nunešti į kapines. Man nurodė du vyrus, kurie turi šią savybę; kad nereikėtų nešti numirėlio, jie tik po vakarienės ateina į šermenis, o tuomet, deja, velionis jau išėjęs (ten pat: 339).

Minėjo tikėjimą velniais (*velnias*, *szetonas*, *piktasis*, *bėsas*, *czartas*), aitvarais (*atvaras*, *aitvaras*), bildukais (*Bildukai*), kaukais (*Kaukyczei*) (ten pat: 351), laumėmis (*laumė*), Laima, giltine (*giltinė*), Perkūnu (*Perkūns*), deivėmis (*deivė*), raganomis (*ragana*, *žinė*) (ten pat: 352).

Taigi iš lietuvininkų krašto parsivežta nemažai kalbinės medžiagos, kuri yra neįkainojamos vertės ne tik kalbotyros mokslui, bet ir etnologams, folkloristams.

A. Schleicheris užtruko ne vienus metus, kol išstudijavo ir parengė leidybai iš lietuvininkų užrašytą kalbinę ir folkloro medžiagą. 1856 m. išleista veikalas *Lietuvių kalbos vadovas* pirmoji knyga *Lietuvių kalbos gramatika* (SchLLG 1), o 1857 m. – antroji knyga *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas* (SchLLG 2). Minėtaisiais metais mokslininkas lietuvininkų folklorą išvertė ir išleido vokiečių kalba *Lietuvių pasakos, patarlės, mįslės ir dainos* (vok. *Litauische Märchen, Sprichworte, Rätsel und Lieder*) (SchM).

Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas (toliau vadinsime juos ir chrestomatija)⁷ mums svarbus tuo, kad pirmą kartą paskelbta beveik visų tautosakos žanrų pavyzdžių. Tarp jų paminėtinos ir pirmosios lietuviškos pasakos.

AUGUSTO SCHLEICHERIO RINKINIO PASAKOS: UŽRAŠYMO ISTORIJA IR BŪDINGI BRUOŽAI

A. Schleicherio kaip chrestomatijos sudėtinė dalis išleistos lietuvininkų pasakos yra svarbus šaltinis, liudijantis apie vietinių žmonių žodinės tradicijos būklę XIX a. viduryje.

Atvykęs į mažlietuvininkų kraštą, A. Schleicheris suvokė savo išskirtinę padėtį – jis pirmasis užrašinėja pasakas šiame krašte. Mokslininkas neslėpė džiaugsmo:

Tokių pasakų yra daugybė. Tačiau dar visiškai nieko nėra surinkta ir išspausdinta (lig šiol tik dainos išspausdintos)⁸. Čia, Lietuvoje, būtų darbo daugeliui metų, jei kas nors norėtų bent kiek iškelti tautosakos lobių. Lietuviai turi daug tokių lobių! (LSchP II: 357).

A. Schleicheris ne veltui taip rimtai žiūrėjo į tautosakos rinkimą. Keliaudamas po kraštą, jis matė, kaip mažėja lietuvių kalba kalbančių žmonių skaičius. Tai ilgalaikės kraštą valdžiusių vokiečių asimiliacinės politikos pasekmės. Nuo XIX a. pradžios vokietinimas ypač paspartėjo, kai kaimo mokyklose vietoj lietuvių imta mokyti vokiečių kalba (Matulevičius 1989: 126). Taigi užrašytos lietuvininkų pasakos būtų atminimas apie čia gyvenusią etninę grupę. Tačiau mokslininkas ne tik jautriai išgyveno dėl vykdomų nutautinimo procesų, bet ir savo darbu tikėjosi šiek tiek prisidėti prie lietuviybės išsaugojimo. Tokias viltis jis dėjo ir į chrestomatiją, kuria, jo nuomone, turėtų naudotis ir vietiniai šviesuoliai:

7 Kaip pastebėjo Aelita Kensminienė, „[T]ai pirmas rinkinys, kuriame išspausdinti beveik visų pagrindinių tautosakos žanrų pavyzdžiai, tad jį galima vadinti pirmąja lietuvių tautosakos chrestomatija“ (Kensminienė 2018: 39).

8 Beje, ši faktą jis akcentuoja ir chrestomatijos įvadiniame žodyje: „Šiandien ši knyga yra vienas pirmųjų didesnių mįslių ir patarlių rinkinių ir pirmasis lietuvių liaudies pasakų rinkinys“ (SchLLG: V).

Tačiau, ypač dėl surašytų kirčių, mano dalykai turėtų būti paklausūs ir tarp ponų dvasi-
ninkų, ir mokytojų, kuriems privalu išmokti lietuviškai (LSchP II: 336).

Pabuvęs tarp vietos gyventojų, įsijautęs į jų gyvenimo būdą, pasaulėžiūrą, mokslininkas neslėpė simpatijų jiems. Susiklostęs ypač šiltas santykis su vietos moterimis:

<...> jei tik galėčiau užrašyti, šiandien pat norėčiau su plunksna ir rašalu nuvykti pas senutes, jos džiugiai ir išdidžiai pasakotų nuostabiam, keistam svetimšaliui, kuriuo esu laikomas čia kaime⁹ (LSchP II: 457).

Suprasdamas vietinių norą lavintis lietuviškai, jis turėjo planų publikuoti folkloro medžiagą atskirais leidiniais:

Visas pagrindines chrestomatijos dalis, t. y. dainas, „Metus“, sakmes ir t. t., ketinu atskirai išleisti su lietuviška paantrašte, ypatingai sunumeruotas, kad ir vargšas lietuvis turėtų ką paskaityti. Kadangi kiekviena iš šių dalių bus tik kelių lankų apimties, šie atskiri spaudiniai galėtų būti pigūs; lietuviui labai patinka skaityti, Kuršaičio laikraštis¹⁰ net atokiausiame kaime turi savo prenumeratorius. Jei būtų daugiau lietuviškų knygų, lietuviai jas tikrai skaitytų (LSchP II: 336).

Taigi, leisdamas šį veikalą, kalbininkas turėjo ne vien tik mokslinių intencijų – jis tikėjo, kad gali prisidėti prie vietinių žmonių švietimo. Deja, planuotą mažesnio formato knygelių veikiausiai dėl darbų gausos jis neprisiruošė parengti.

Iš laiškuose reiškiamų minčių matome, kad folkloro užrašymas mokslininkui nebuvo vien rutininis darbas. Turime sutikti su Iljos Lemeškino nuomone, kad tautosakos tekstus A. Schleicheris vertino ne tik kaip paruošiamąją kalbinę medžiagą – lietuvių liaudies kūryba jam teikė estetinio džiaugsmo (LSchP I: 11).

1857 m. pasirodžiusio *Lietuvių kalbos skaitinių ir žodyno* įvade autorius teigė, kad čia sudėjo visus surinktus liaudies kūrinius, net ir tuos, kurie ne visai derami atrodė, išimtis buvo padaryta tik keletui mįslių, kurios atrodžiusios bjaurios (vok. *nur einige*

9 Nors kaip įsidėmėtinos pasakotojos čia minimos senutės, vis dėlto chrestomatijos įvade kaip pagrindinius pasakotojus jis mini vyrus, greta kurių yra ir moterys, o šios jau esančios išskirtinai dainininkės (SchLLG: V). Iš tiesų pastebėta, kad dominuojantys pasakotojai XIX a. buvo vyrai (Šlekonytė 2020: 30–31). Beje, A. Schleicherio artimas bendravimas su lietuvininkais vietiniams gyventojams buvo įsimintinas, nes apie mokslininką iš lūpų į lūpas sklidė įvairių pasakojimų. Antai 1867 m. per Rytprūsius keliavęs vokiečių žurnalistas Otto Glagau iš čionykščių gyventojų nugirdęs komišką nutikimą apie profesoriaus susidūrimą su Pilkalnio gyventoju (Lietuvininkai 1970: 257–259).

10 Čia turimas omenyje Frydricho Kuršaičio – Mažosios Lietuvos kultūros veikėjo, kalbininko – leistas savaitraštis *Keleivis* (1849–1880), kurį jis beveik vienas ir rašė (VLEe: Keleivis). A. Schleicheris atkreipė dėmesį į įdomų faktą – lietuvininkai buvo gana raštingi ir skaitė vietinę spaudą.

rätsel habe ich, als zu abscheulich, weg gelaßen) (SchLLG: V). Reikia pasakyti, kad tai ne visai tiesa. Laiškuose P. J. Šafaříkui buvo aptiktos dar dvi pasakos, dėl tam tikrų priežasčių nepakliuvusios į leidinį. Viena jų „Pasaka apė moczeką“ priskirtina stebuklinių pasakų žanrui (~ATU 511¹¹; LSchP II: 516–517). Kūrinys pasižymi savitomis detalėmis: iš ant stogo užkastų avies galvos ir kojų išdygsta aukso laikrodis ir medis su aukso obuoliais; norint išgelbėti karalienę, reikia į tris dalis perlaužti vidury trobos atsiradusią liepą. Spėtina, kad tokie keisti pasakos elementai A. Schleicheriui pasirodė pernelyg literatūriški, todėl jis šio kūrinio, kaip galbūt neautentiško, ir nespausdino (LSchP II: 516). Vis dėlto labiau tikėtina, kad mokslininkas ne visai tiksliai suprato ir užrašė jam sekamą pasaką¹², todėl atsisakė planų ją publikuoti. Kiek aiškiau yra su antrąja atmesta „Pasaka apė razba[i]ninką“ (ATU 956B; LSchP II: 508–509). A. Schleicheris greičiausiai nenorėjo skelbti dviejų to paties tipo panašaus siužeto pasakų ir publikuoti pasirinko aiškiau papasakotą variantą – pasaką apie žalbarzdį (ATU 956B; SchLLG: 122–123).

Ne visus naratyvus profesorius užrašė pats. Visą darbą atlikti trukdė menki kalbos įgūdžiai (vėliau gerokai patobulinti) ir laiko stoka. Pasakojamąją tautosaką rinko trys žmonės: jis pats, Kristupas Kūmutaitis ir Maroldas. Pats A. Schleicheris užrašė 10 tokių kūrinų (devyni iš jų užrašyti Kuršiuose ir vienas – Ragainėje). Nepažįstamame krašte mokslininką gelbėjo komunikaciniai gebėjimai. Iš laiškų aiškėja, kad jis susibičiuliavo su vietine mergina. Kuršiuose, namuose, kuriuose apsistojo, jis ne kartą šnekino šešiolikos metų mokytojo tarnaitę Marykę: <...> *tiek prisijaukinau, kad ji diktuoja ir dainuoja man rašant* (LSchP II: 354). Iš merginos užrašytos 35 mįslių, 12 dainų ir 6 pasakos. Galima tiksliai identifikuoti, kad jos pasekta yra pasaka „Apie kytrąją mergą“ (SchLLG 2: 117–118). Veikiausiai šią merginą mokslininkas turi omenyje laiške pasakodamas apie savotišką diskusiją, užsimezgusią tarp jo ir pasakotojos, pastarajai pasekus pasaką:

Tuo tarpu šiandien man pasakojo pasaką, kurioje vokiečių Zygfrydas (vaizduojamas su ragėjantis patepus karaliaus dukters gelbėtojo nuo slibino odą) labai aiškus. Paprašysiu, kad man šią pasaką rytoj padiktuotų, kadangi bus įdomu atrasti mūsų vokiečių sakmę, apvilktą tokiu svetimu rūbu.

Man pasakius savo nuomonę dėl šios sakmės kilmės, taip pat pateikus trumpą naujausios Zygfrydo sakmės versijos tautosakos knygoje santrauką, pasakotoja atkirto, kad tai nesą tiesa, Zygfrydą ji pati gerai pažįstanti, tas iš tiesų gyvenęs vokiečių kraštuose ir nebuvęs lietuvis. Į mano klausimą, iš kur ji žinanti pasaką apie Zygfrydą, ji atsakė, kad

.....

11 Čia remiamasi Tarptautinio pasakų katalogo (ATU) pasakų tipų numeracija, kuri atitinka ir Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogo (KbLPTK) pasakų tipų numeraciją.

12 Antai laiške jis guodėsi: *Tik labai sunku pasakotojus paveikti taip, jog jie pasakotų taip lėtai ir aiškiai, kad galėčiau juos užrašyti* (LSchP II: 505).

jos tėvas turėjęs knygutę ir ten buvusi išspausdinta pasaka apie Zygfrydą, kurią tėvas dažnai paskaitydavęs vaikams. Taigi turi egzistuoti mūsų tautosakos knygos vertimas į lietuvių kalbą (LSchP II: 355).

Panašu, kad čia kalbama apie pasaką „Apė raginį žmogų“ (SchLLG 2: 118–120). Pašnekovė aiškiai nubrėžė ribą tarp liaudiškos pasakos ir kūrinio, girdėto iš tėvo skaitomos knygelės. Iš tiesų galima ne taip jau sunkiai atsekti, kokią knygelę apie Zygfrydą turėjo omenyje pasakotoja¹³. Spėtina, kad ši mergina pasekė ir likusias pasakas, išskyrus vieną¹⁴.

Folklorą A. Schleicheris ne tik užrašinėjo, bet ir vertino iš mokslinių pozicijų. Antai laiškuose sekretoriui, kuriuose aprašė savo įspūdžius apie lankomą kraštą, jo gyventojus, jis pateikė ir tam tikrų įžvalgų apie lietuvių pasakų paraleles su kitų tautų kūriniais:

Lietuvių pasaka man labai primena vokiečių pasaką. Joje yra akivaizdi ne tik vokiečių, bet ir slavų sakmių įtaka, tikrai lietuviškus bruožus dažnai galima aiškiai išskirti (LSchP II: 354).

Pasakojimai apie lietuvininkų gyvenimo būdą neretai buvo iliustruojami ir tautosakos kūriniais, lydimais paaiškinimū. Pavyzdžiui, prie pasakos „Apė tinginę mergą“, kurioje vaizduojama daug suverpti turinti mergina, mokslininkas pridėjo komentarą, kad audimas ir verpimas yra pagrindiniai lietuvių moterų darbai. Kartu pastebėjo, kad panašiai šį kūrinį seka ir vokiečiai, norvegai, švedai, škotai ir italai (LSchP II: 356).

Dešimt naratyvų (9 pasakas ir mitologinę sakmę) užrašė pagalbininkas Maroldas¹⁵. Pasakojimus jis rinko Kuršiuose (dabar – *Приморье*) (7 kūriniai), Širvintoje

13 Panašu, kad čia minima knyga *Dywni prisitikimai ir karžygiški darbai ragūtojo Sygwrydo, kursai gražaje Wloringundą su kardu nū bjauraus smako iszwalnija*. – Antra karta išspausdintos pas Endr. Posta Tilžeje, Tilžė, ~1850. Knyga buvo populiari, nes buvo ne kartą perleista (1874, 1906). Tai pasakojimas apie legendinį germanų mitologijos didvyrį Zygfrydą, kuris nugalėjo slibiną, o vėliau pats žuvo. Zygfridas, pasitęsęs kūną nugalėto slibino taukais, apsitraukė raginiu sluoksniu, liko neapsaugota tik nugara tarp pečių, nes tos vietos jis nepasiekė. Tai yra vertimas iš vokiškos knygos. Viduramžiais, remiantis keliomis herojinėmis baladėmis, buvo sukurta poema „Daina apie raguotąjį Zygfrydą“ (vok. *Das Lied vom Hürnen Seyfrid*). XVII a. ši poema buvo perrašyta proza ir plito liaudyje populiariomis knygelėmis *Nuostabi istorija apie raguotąjį Zygfrydą* (vok. *Die Wunderschöne Historie von dem gehörnten Siegfried*), leistomis iki pat XIX a. (Хойслер 1960: 65).

14 Prie vienos trumpos pasakos apie katiną ir žvirblį pažymėta, kad ji užrašyta Ragainėje iš Urtės Margematienės (SchLLG 2: 205). Beje, tai vienintelė vardu ir pavarde įvardyta lietuvininkų pateikėja, padainavusi ir keletą dainų.

15 Daugiau duomenų apie šį pagalbininką kol kas nepavyko rasti.

(dabar – *Кымызово*) (2) ir Čeidiškiuose netoli Ragainės (1). Pasakotojų plačiau neapibūdino, tik prie vieno kūrinio pažymėjo, kad pasaka išgirsta iš vietinio vyro (vok. *Auf gezeichnet von einem landmanne in Czeidiszken bei Ragnit*).

Didžiausias A. Schleicherio pagalbininkas šiame darbe buvo K. Kūmutaitis, kuris užrašė 21 naratyvą, kas sudaro pusę rinkinio kūrinių (18 pasakų, 2 mitologinės saktės ir padavimas). Visus pasakojimus jis užfiksavo Kakšiuose, veikiausiai savo gyvenamojoje vietoje. Panašu, kad vietinius žmones jis klausinėjo jau vėliau, A. Schleicheriui išvykus, šaltuoju metų laiku. Tokias žinias randame mokslininko laiške, kuriame jis išsakė tautosakos rinkimo planus:

Tikiuosi atrasti šimtus gražiausių pasakų, dalis jų mitologinio turinio, jei ne dabar, tai žiemą, dabar žmonės dirba laukuose ir neturi laiko, bet jau pasisamdžiau puikų mokytoją¹⁶, kuris jau anksčiau buvo rinkęs, tačiau jo rinkiniai yra pradingę, turbūt storžievio lebedos Kuršaičio rankose (LSchP II: 457).

A. Schleicheris drauge su pagalbininkais užrašė 36 pasakas, 4 mitologines saktmes ir vieną padavimą. Pasakos žanriniu požiūriu įvairios: stebuklinės (15), buitinės (7), novelinės (5), melų pasakos, pasakos apie gyvūnus (po 3), apie kvailą velnią (2), pasaka-legenda (1).

Stebuklinių pasakų, užrašytų iš lietuvininkų, gausa atspindi bendras šio žanro gyvavimo tendencijas – apskritai lietuvių pasakų repertuare jos sudaro apie trečdalį kūrinių¹⁷. A. Schleicherio rinkinyje dominuoja daugiausia „vyriški“ siužetai: pagrindiniai personažai vyrai, atliekantys sudėtingas, jėgos ir gudrumo reikalaujančias užduotis. Tarp jų yra ir labai populiarių siužetų, pavyzdžiui, apie slibino nugalėtoją ir seserį, norėjusią nužudyti brolių (SchLLG 2: 163–171; ATU 300+315), apie nykštuką (SchLLG 2: 121; ATU 700), apie žmogų be baimės (SchLLG 2: 186–189; ATU 326). Bet čia aptiksime ir gerokai retesnių siužetų: apie prakeiktą pilį (SchLLG 2: 171–179; ATU 401A*), gydantį vandenį (SchLLG 2: 137–144; ATU 551), aukso tiltą (SchLLG 2: 205–209; ATU 665). Pasakos išsiskiria ir įdomiomis mitinėmis detalėmis. Vienoje stebuklinėje pasakoje velnias pasirodo kaip žaliai apsirengęs medžiotojas (SchLLG 2: 213). Tai palyginti retas šios chtoniškos būtybės išvaizdos ypatumas velnią siejant su šia spalva (Jasiūnaitė 2018: 79–82). *Smakas*, reikalaujantis praryti karaliaus dukterį, yra oru lekiantis ir liepsnas iš dvylikos nasrų leidžiantis (SchLLG 2: 119), baisingus nagus turinti pabaisa (SchLLG 2: 167).

.....
 16 Čia turimas omenyje mokytojas, spaudos darbuotojas Kristupas Kūmutaitis, 1850–1880 m. dirbęs Didžiuosiuose Kakšiuose (MLEe: Kūmutaitis). Iš šio laiško galime daryti prielaidą, kad dar prieš A. Schleicherio atvykimą į šį kraštą folkloro medžiaga buvo užrašinėjama, tik ji neišliko.

17 Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto archyve yra daugiau kaip 30 000 identifikuotų lietuvių pasakų variantų, iš jų apie 12 000 yra stebuklinės pasakos (VLEe: lietuvių pasakos).

„Moterišku“ pasakų siužetų, kuriuose pagrindinė veikėja būtų silpna, skriaudžiama, yra nedaug. Antai pasaka apie seserį, ieškančią brolių (ATU 451A), Maroldo užrašyta Kuršiuose, išsiskiria gaudžiais vaizdais, kaip laumė susidoroja su zuikučiu, paskui užima seselės Onutės vietą. Kūrinių itin puošia lyriški dainuojamieji intarpai (SchLLG 2: 144–147). Lakoniškai pasektas ir pirmasis Pelenės tipo pasakos variantas. Šios pasakos siužeto posūkis netikėtas – ne karalaitis nusižiūri *pelendrusę*, o dvare raštininku dirbęs jos brolis, kuris, atpažinęs seserį, kažkur su ja iškeliauja (SchLLG 2: 123–125; ATU 510B). Savita temos variacija pasižymi lietuvių žodinėje tradicijoje gana gerai žinomas siužetas apie moterį nukirstomis rankomis (ATU 706). Čia moteriai nukertama viena ranka, kurią jos vaikas nešiojasi ant savo peties, ir motinos ranka, kitaip nei tipiniuose variantuose, neatauga. Taigi pasakoje pritrūksta stebuklo dėmens. Bet kūrinys baigiamas laimingai – karalius ieško vienerankės moters, ją aptikęs atpažįsta prarastą žmoną ir pasigabena namo (SchLLG 2: 132–134).

Novelinių pasakų tipiška veikėja yra gudri, drąsi mergina. Tokių šio žanro kūrininių aptiksime ir lietuvininkų repertuare. Tarnaitės Marykės pasektame kūrinyje merga kalba mįslėmis ir taip suintriguoja poną, kad šis, įvertinęs gudrumą, ją veda (ATU 875; SchLLG 2: 117–118)¹⁸. Jėga ir drąsa vyrams prilygsta kitos novelinės pasakos veikėja, kuri tėvų viena palikta namuose sugeba susidoroti su vienuolika *razba[į]ninkų* (ATU 956B; SchLLG 2: 122–123), arba mergina, panūdusi ištėkėti už žalbarzdžio vyro ir vos nepraradusi dėl to gyvybės (ATU 955; SchLLG 2: 134–136). Taigi šių pasakų moterys vaizduojamos gebančios pasirūpinti savimi. Iš visų kūrinių išsiskiria pasaka „Apė Kurszuką“ (SchLLG 2: 192–197). Čia romantiškai pasakojama apie princesės ir žvejo sūnaus Kuršiuko nuotykius. Tai unikalaus turinio naratyvas, neturintis nei vietinių, nei tarptautinių atitikmenų¹⁹. Veikiausiai jis literatūrinės kilmės.

Buitinių pasakų siužetuose, kaip būdinga šiam žanrui, dažniausiai vaizduojami gudragalviai, sukčiai, mokantys įvairiais būdais pakilti iš skurdo ir prisigyventi. Lietuvininkai pasakodami taip sudėliojo akcentus, kad gudravimas lyg ir pateisinamas, nes apgauldinėjami turtingesni žmonės. Antai senelis Čūtis brangiai ponams perduoda daiktus, vaizduodamas, kad šie turi stebuklingų galių (ATU 1539; SchLLG 2: 189–192). Kitoje novelinėje pasakoje vaizduojamas būras Vyturys iš Vargužių kaimo, perpratęs, kad gyvenime išgyventi padės ne sunkus darbas, o sukčiavimas, ypač pasinaudojant žmonių silpnybėmis (ATU 1535; SchLLG 2: 224–230).

18 Įdomu, kad šio tipo pasakos nuotrupų užrašyta Rytprūsiose dar XVIII a. pradžioje (o gal net XVII a. pabaigoje). Šioje mįslių pasakoje įžvelgiami tam tikri vedybiniai papročiai: tokio mįslingo kalbėjimo likučių randama piršlybų ir vestuvių aprašymuose (Kensminienė 2005: 75–77). Kadangi pasakotoja Marykė – būsimoji nuotaka – tai jai tokia pasaka buvo aktuali. Beje, ši mergina užminė A. Schleicheriui ir mįslių.

19 Tiesa, L. Sauka pažymėjo, kad kiek panašaus siužeto pasaka fiksuota ukrainiečių folklore (BsTB 1: 386).

Panašios tematikos yra ir melų pasakos, kuriose pagrindiniai veikėjai siekia gudrumu prasigyventi: žodinėje dvikovoje būras nugali poną (ATU 1920C; SchLLG 2: 148–149) arba poną apgauna ir veda turtingą nuotaką (ATU 1920C; SchLLG 2: 136). Reikia sutikti su Leonardo Saukos pastebėjimu, kad A. Schleicherio skelbtose pasakose dominuoja stačiokiškas, šiurkštokas humoras, kalbėjimas gudraujant (Sauka 1993: 10). Čia nevengiama ir vulgarumo, obsceniškų vaizdų. Galima numanyti, kad didelė dalis šio rinkinio pasakų buvo pasektos vyrų. Pomėgis juokauti pastebimas ir pasakose apie kvailą velnią. Pasakoje „Apė cimerninką, Perkūną bei velnią“ (ATU 1147*; SchLLG 2: 241–246) siužeto kulminacija pasiekama išgąsdinus velnią, kuris baimės genamas gėdingai apleidžia trobelę, palikdamas dvokiančią „dovanėlę“.

Beje, lietuvininkų polinkį juokauti yra pastebėjęs ir XIX a. antrojoje pusėje po Mažąją Lietuvą keliavęs vokiečių žurnalistas ir rašytojas O. Glagau. Vietiniai gyventojai jam atrodė itin šmaikštūs ir pašaipūs, mokantys kurti ironiškas ir satyriškas pravardes ir prilyginimus (Lietuvininkai 1970: 262–263).

Apibendrinant A. Schleicherio su pagalbininkais užrašytų pasakų žanrinį repertuarą galima teigti, kad rinkinyje užfiksuota nemažai lietuviškų pasakų tipų pavyzdžių, kurių nėra S. Daukanto žemaitiškų pasakų rinkinyje. Antai pirmą kartą užrašyta ir paskelbta dešimt stebuklinių pasakų variantų (ATU 300, 315, 326, 401A*, 460A, 510B, 551, 563, 665, 706), kurių didesnė dalis yra būdingi lietuvių žodinės tradicijos pavyzdžiai. Tarp pirmą kartą užrašytų aptinkame ir kai kurių pasakų apie gyvūnus (ATU 6, 118, 154), buitinių (ATU 1353, 1535, 1641 ir kt.), melų (ATU 1875, 1920C), novelinių pasakų (ATU 875, 955, 956B) variantų.

Lietuvių kalbos skaitiniuose ir žodyne skelbiamos pasakos išsaugojo specifinių vietinės tarmės ir germanizmų pavyzdžių. Paprastai lietuvių pasakose vaizduojami karalaičiai, karalaitės lietuvininkų pasakose yra vadinami *princais*, *princesėmis* (*freilienėmis*). Lietuvininkų pasakų herojus joja į *krygę*, apsiginkluoja *givėra*, laikas matuojamas *stundomis*, plaukiama *šėpiu*, žmonės dėvi *kleidas*, skaito *ceitungas*, merginos vadinamos *jumprovomis*, siuvėjos amatu užsiima *šneiderka*. Tai dėl vokiečių kalbos įtakos atsiradusios kalbos svetimybės. Rasime čia minint ir specifinę aprangos detalę – delmoną – lietuvininkų krašte nešiotą kišenę, austine juostele rištą prie juosmens. Įdomus dalykas, kad paprastai šis aksesuaras laikomas moteriško drabužio priedu, tačiau A. Schleicherio rinkinio pasakose jis yra nešiojamas vyrų, pavyzdžiui: <...> *kupčiai padarė ženklą ir jam įkišo į delmoną* (SchLLG 2: 153), <...> *[brolis] ištraukė visus devynis liežuvius iš delmono* <...> (SchLLG 2: 169), *Čūtis dabar, savo šimtą dolerių įsikišęs į delmoną, savo keliu ėjo* <...> (SchLLG 2: 191).

Pasakose pastebimi ir istorinių įvykių atšvaitai. Paprastai šie fantazijos kupini pasakojimai pradedami nepažymint konkretaus įvykių laiko, tačiau vienoje pasakoje sekama, kad herojaus nuotyčiai prasideda *pirm septynerių metų krygės* (SchLLG 2: 205).

Jei klausimės pasakotojo perteikiama žinia, tai galime ir tiksliau datuoti šį laiką – karas tokiu pavadinimu tikrai vyko 1756–1763 m.²⁰ Galime tik nusistebėti, kokia gyvybinga yra folklorinė atmintis, išlaikanti 100 metų senumo įvykių prisiminimą.

Taigi šiose XIX a. viduryje užrašytose pasakose regime lietuvininkų kasdienybės, tarpusavio santykių atspindžius. Į šiuos kūrinius įpinama ir pasakotojų supančio pasaulio samprata, buitinių ar net istorinių realiųjų. A. Schleicherio kelionė į lietuvininkų kraštą ir jos rezultatas parodė, kad vietiniai žmonės XIX a. viduryje dar buvo išlaikę gyvybingą pasakojamąją tradiciją.

AUGUSTO SCHLEICHERIO PUBLIKUOTŲ PASAKŲ SKLAIDA IR LITERATŪRINĖS INTERPRETACIJOS

1857 m. Prahoje lietuvių kalba paskelbtas *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas* veikiausiai buvo žinomas tik siauram mokslininkų ratui. Tiesa, yra duomenų, kad knyga galėjo pasiekti ir Didžiosios Lietuvos teritoriją. Viename išlikusiame knygos egzemplioriuje esantis antspaudas liudija, kad ji buvo Seinų kunigų seminarijos bibliotekoje²¹. Neaiškūs šios knygos patekimo į biblioteką keliai. Galima numanyti, kad ji atkeliavo per asmenį, kuris domėjosi lietuvių kalba. Atkreiptinas dėmesys į vyskupą ir poetą Antaną Baranauską, kuris buvo itin susidomėjęs kalbotyra ir netgi sukūrė kai kuriuos lietuvių kalbos gramatikos terminus. Be to, jis domėjosi ir užrašė šiek tiek folkloro. Žinomas faktas, kad A. Baranauskas A. Schleicherio gramatiką buvo išvertęs į lietuvių kalbą (VLEe: Antanas Baranauskas). Paskutinius penkerius savo gyvenimo metus A. Baranauskas ėjo Seinų vyskupo pareigas. 1902 m. jam mirus, jo asmeninė biblioteka, kurios didelė dalis buvo lituanistiniai veikalai, atiteko Seinų kunigų seminarijos bibliotekai (Katilius 2009: 134). Todėl tikėtina, kad šis *Lietuvių kalbos skaitinių ir žodyno* egzempliorius yra iš asmeninės vyskupo bibliotekos.

XIX a. pabaigoje su šiomis pasakomis susipažino lietuvių visuomenės veikėjas, gydytojas, mokslininkas Jonas Basanavičius, kurio platūs moksliniai interesai apėmė ir pasakojamąją tautosaką. Ne kartą spaudoje raginęs užrašinėti tautosaką, kurią ruošėsi publikuoti, jis turėjo tikslą į dienos šviesą iškelti ir tekstus, kurie jau buvo skelbti kitų asmenų, bet nepasiekė platesnės skaitytojų auditorijos.

20 Jį sudarė du karai, vienas iš kurių buvo tiesiogiai susijęs su Mažąja Lietuva. Tai Prūsijos (1758–1762) karas su narių skaičiumi nepastovia Austrijos, Rusijos, Prancūzijos, Švedijos ir kai kurių Šventajai Romos imperijai priklausančių šalių koalicija (VLEe: Septynerių metų karas). Beje, šis karas itin įsirėžė lietuvininkų atmintyje. Vokiečių sanskritologas Karlas Kapeleris (Carl Cappeler) XIX a. pabaigoje iš lietuvininko Jono Adomaičio užrašė prisiminimų apie Septynerių metų karą (Lietuvininkai 1970: 356–358).

21 Leidinys su antspaudu „Seinų seminarijos knygyno“ saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, jo signatūra: LMAVB RSS LK-19/767/2.

A. Schleicherio mokslinę veiklą jis pastebėjo pradėjęs domėtis lietuviybės reikalais. J. Basanavičius skaitė publikuotus A. Schleicherio laiškus apie kelionę į Rytų Prūsiją ir, remdamasis jų informacija, *Aušroje (Auszra)* paskelbė straipsnį apie mokslininko lituanistinę veiklą. J. Basanavičius taip pat atkreipė dėmesį ir į A. Schleicherio parengtą lietuvių kalbos vadovėlį (J. Bs. 1885; BsTB 15: 118–122). Kalbininko veikla jam atrodė kaip pavyzdys, turintis įkvėpti lietuvius, priversti juos didžiuotis savo kalba:

Argi nebūtų malonu, kad ne tik svetimi mokinti vyrai, bet ir patys mūsų laiko lietuviai lenktų galvas prieš patogią, šulnią, dailią, neišpasakytai seną lietuvišką savo garbingų sentėvių kalbą!.. (J. Bs. 1885: 43).

J. Basanavičius, ėmęs leisti gausaus būrio talkininkų renkamas lietuviškas pasakas, nepamiršo ir A. Schleicherio rinkinio – dauguma jo pasakų pakliuvo į pirmąjį *Lietuviškų pasakų yvairių* tomą ir buvo paskelbtos greta Kristupo Jurkšaičio, Karlo Brugmanno užrašytų pasakojamosios tautosakos kūrinių. Čia buvo publikuoti 35 A. Schleicherio rinkinio pasakų tekstai (BsLPY 1 1–35), o likusios pasakos ir keletas sakmių dėl savo specifinės tematikos buvo skelbtos knygoje *Iš gyvenimo vėlių bei velnių* (BsV: 106–107, 220–228, 248–251, 305–307, 378–380, 384). J. Basanavičius šiek tiek redagavo pasakų kalbą, ypač germanizmus, keisdamas juos į labiau suprantamus žodžius. Vėliau pasirodė dar trys *Lietuviškų pasakų yvairių* (1911, 1921, 1928) ir du *Iš gyvenimo vėlių bei velnių* (1915, 1928) leidimai. J. Basanavičiaus rinkinių tautosaka perleista nepriklausomoje Lietuvoje ir knygų serija pradedama *Lietuviškų pasakų yvairių* tomu, į kurį sudėtos ir A. Schleicherio pasakos (BsTB 1 1–35).

Būtent iš J. Basanavičiaus leidinio A. Schleicherio pasakos pasklido po visą Lietuvą. Knygų tiražas buvo kartojamas, galima teigti, kad pasakos buvo populiarios. Nuo pat pirmojo leidimo pasirodymo šie kūriniai buvo perspausdinami įvairiuose leidiniuose. Tarkim, jų aptikama XX a. pradžios kalendoriuose, pavyzdžiui, buvo skelbta melų pasaka „Kas moka geriau meluoti“ (LK: 59–60). Vis dėlto norint įvertinti, kiek A. Schleicherio rinkinio pasakos paplito plačiau, reikėtų atlikti išsamią XX a. pirmosios pusės periodinės spaudos, folkloro rinkinių ir mokyklinės literatūros analizę.

A. Schleicherio pasakos, kaip vertingi, reprezentatyvūs kūriniai, atrinktos ir į akademinis leidinius. Antai sovietmečiu kai kurios jų buvo skelbtos *Lietuvių tautosakos* trečiajame ir ketvirtajame tomuose (LTt 3 30, 190, 221; 4 166). Pasklido jos ir po vaikiškas pasakų knygas. Iš jų paminėtini Jono Stuko rengti stambesni pasakų rinkiniai *Lietuviškos pasakos* (LP 1969, 1974, 1976, 1977, 1989). Į juos pasakos atrinktos iš J. Basanavičiaus tautosakos rinkinių. A. Schleicherio rinkinio kūrinių čia publikuota tik keletas, bet ryškių siužetų. Pasakos adaptuotos vaikams, todėl

gerokai redaguotos: pakeisti ar pašalinti nežinomi žodžiai, trumpinti detalizuojantys epizodai. Įdomūs kai kurie pakeitimai. Tarkim, originalioje pasakoje minimi dole-riai pakeisti į auksinius (pasaka „Aukso tiltas“). Griežtai šalinti neestetiški vaizdai.

Labiausiai prie A. Schleicherio pasakų populiarinimo prisidėjo Aldona Liobytė-Paškevičienė (1915–1985), žinoma lietuvių liaudies pasakų populiarintoja. A. Schleicherio pasakos detalių išvelgta jos garsioje folkloriškojo tipo literatūrinėje²² „Pasakoje apie narsią Vilniaus mergaitę ir galvažudį Žaliabarzdį“ (1970). Autorė rėmėsi J. Basanavičiaus rinkinyje skelbta A. Schleicherio rinkinio noveline pasaka „Apie razba[i]ninką“, iš kurios perėmė motyvą apie pas merginą į namus atvykusius plėšikus, kuriems ši nukapojusi galvas, o likęs gyvas plėšikas vėliau atvykęs ir jai pasipiršęs (plačiau žr. Šlekonytė 2019: 145). Tačiau labiausiai rašytoja prisidėjo prie vieno A. Schleicherio paskelbto pasakos siužeto išpopuliarinimo. Iš vaikystės mums gerai yra pažįstama A. Liobytės sukurta pjesė „Kuršiukas“ (1971), sulaukusi ne vieno pastatymo ir iki šių dienų įtraukiama į profesionalių teatrų ir mėgėjiškų kolektyvų repertuarą. Parašyti šį kūrinį rašytoją įkvėpė perskaityta išskirtinio siužeto pasaka „Apie Kuršuką“ iš J. Basanavičiaus tautosakos rinkinio (BsLPY 1 24, perspausdinta iš SchLLG 2: 192–197)²³. Po šios pjesės pasirodymo visuotinai žinomas tapo ne tik siužetas, bet ir personažo vardas „Kuršiukas“.

Tai toli gražu ne visi pavyzdžiai, rodantys, kaip A. Schleicherio pasakos gyvuoja Lietuvos kultūroje. Skaitydami populiarius pasakų rinkinius ne visada žinome, kas, kada, kur šias pasakas pasekė, kas jas užrašė ir kiek pastangų buvo įdėta, kad jos mus pasiektų. Šio mokslininko surinktos, parengtos ir išleistos pasakos yra gražus pavyzdys, rodantis, kaip iš lūpų į popierių XIX a. nugulusios pasakos toliau tęsia savo gyvenimą. Surinkus, suregistravus ir išanalizavus po įvairius pasakų rinkinius ar leidinius išsibarsčiusias pasakas paaiškėtų, kiek ir kokie A. Schleicherio publikuoti šio žanro liaudies kūriniai yra žinomi plačiojoje visuomenėje.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

A. Schleicheris tyrė lietuvių kalbą, parašė jos gramatiką, užrašinėjo ir skelbė lietuvininkų folklorą, todėl jo darbai svarbūs lituanistikai. Išskirtinės vertės yra kalbi-

22 Remiamasi literatūrologo Kęstučio Urbos siūlomu terminu: „Folkloriškojo tipo literatūrinės pasakos yra tokios, kurias rašydamas autorius iš principo remiasi liaudies pasakų pasauliu – siužetais, herojais, detalėmis etc.“ (Urba 2000: 14).

23 Beje, panašu, kad iš pradžių pasaką apie Kuršiuką rašytoja buvo įtraukusi ir į jos rengtą pasakų rinkinį *Gulbė karaliaus pati* (1963). Rašytoją konsultavęs folkloristas Kazys Grigas laiške pažymėjo: „Mano balsas tik patariamasis, ir Jūs ne visais atvejais išgirskite jį. Aš ir pats dėl kai kurių savo pasiūlymų nesu tvirtas. Jeigu Jums gaila Kuršiuko ir jo ištikimosios mergelės, įtarpuokite kur nors tą pasakėlę – dangus dėl to nesugrius“ (žr. LLMA f. 103, ap. 1, b. 129). Vis dėlto rašytoja neįtraukė pasakos į rinkinį.

ninko parengtas leidinys *Lietuvių kalbos skaitiniai ir žodynas*, kuriame pirmą kartą skelbiamos lietuviškos (tiksliau – lietuvininkų) pasakos.

A. Schleicherio laišakai, rašyti lituanistinės mokslinės kelionės į Rytų Prūsiją metu, atskleidė lauko tyrimų specifiką ir ateities kartoms išsaugojo daug detalių apie lietuvininkų kasdienį gyvenimą, buitį, pasaulėžiūrą. Tarp šių duomenų ypač svarbūs yra pastebėjimai apie vietos gyventojų sakinės tradicijos ypatumus. Taigi A. Schleicheris ne tik pirmasis paskelbė lietuviškas pasakas, bet ir fiksavo duomenis apie terpę, kurioje šie naratyvai gyvavo.

Mokslininkas vertino savo darbą lietuvininkų žemėje, puikiai suvokdamas, kad prisideda prie nykstančios kultūros išsaugojimo bent jau mokslo tikslais. Jis turėjo viltį, kad jo su pagalbininkais užrašytas ir paskelbtas folkloras gali padėti lietuvininkams pasipriešinti intensyviai asimiliacijos procesui.

A. Schleicheris pirmasis užrašė nemažai įvairių žanrų (stebuklinių, buitinių, novelinių, melų, apie kvailą velnią ir apie gyvūnus) lietuviškų pasakų tipų pavyzdžių, kurių didesnė dalis yra būdingi lietuvių žodinės tradicijos pavyzdžiai. Tirdamas lietuvių kalbą, užrašinėdamas lietuvininkų folklorą, A. Schleicheris parodė, kokia ši kalba yra svarbi indoeuropeistikai, ir sulaukė pasekėjų, kurie toliau tęsė lituanistinius tyrimus. Mokslininko veikla paskatino ir pačius lietuvius, J. Basanavičiui paraginus, rinkti liaudišką žodinį paveldą, prasidėjo intensyvūs tautosakos užrašymo darbai.

A. Schleicherio dėka pirmosios lietuviškos pasakos buvo išverstos į vokiečių kalbą, publikuotos ir pastebėtos užsienio mokslininkų. Vėliau perleisti kūriniai pasiekė ir platesnius visuomenės sluoksnius. Todėl jį galima laikyti ir lietuviškų pasakų populiarintoju kitose šalyse.

Šiandien A. Schleicherio publikuotos lietuviškos pasakos, kaip anoniminiai liaudies kūriniai, skelbiamos įvairiose tautosakos rinkiniuose, žinomos ir jų interpretacijos grožinėje literatūroje.

Vis dėlto dar lieka iki galo neatsakyta į klausimą, kokią įtaką lietuvių liaudies pasakų sklaidai ir tyrimams turėjo šio mokslininko darbai. Tai pateikiamame straipsnyje analizuota, bet norint minėtas problemas išnagrinėti plačiau reikėtų atskiro išsamaus tyrimo.

ŠALTINIAI

- ATU – Hans-Jörg Uther. *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography*, part I: *Animal Tales, Tales of Magic, Religious Tales and Realistic Tales, with an Introduction*, part II: *Tales of the Stupid Ogre, Anecdotes and Jokes, and Formula Tales*, part III: *Appendices, (Folklore Fellows' Communications, No. 284–286)*, Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 2004.
- BaLM – Antoni Baranowski. *Litauische Mundarten*, Bd. 1: *Texte aus dem Weberschen Nachlass*, Leipzig: K. F. Koehler, 1920.
- BP – Johannes Bolte und Georg Polívka. *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*, Bd. 1–5, Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1913–1932.

- BS – August Schleicher. „Briefe an den Sekretär, über die Erfolge einer nach Litauen unternommenen wissenschaftlichen Reise“, *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe*, 1853, Bd. 9, p. 524–558.
- BsLPY – *Lietuviškos pasakos yvairios*, t. 1, surinko Jonas Basanavičius, Chicago: Turtu ir Spauda „Lietuvos“, 1903.
- BsTB – *Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka*, t. 1: *Lietuviškos pasakos įvairios*, kn. 1, parengė Kostas Aleksynas, Vilnius: Vaga, 1993; t. 15: *Raštai. Publicistika. Recenzijos. Iš gyvenimo kronikos ir laiškų*, kn. 2, parengė Kostas Aleksynas, Leonardas Sauka, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.
- BsV – *Iš gyvenimo vėlių bei vėlių*, surinko Jonas Basanavičius, Chicago: Turtu ir Spauda „Lietuvos“, 1903.
- CapLMG – *Litauische Märchen und Geschichten*, ins Deutsche übersezt von Carl Cappeller; mit Buchschmuck von Eleonore Holtz, Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1924.
- KbLPK – Bronislava Kerbelytė. *Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogas*, t. 1: *Pasakos apie gyvūnus. Pasakėčios. Stebuklinės pasakos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999.
- KbLV – *Litauische Volksmärchen*, herausgegeben von Bronislava Kerbelyte; Übersetzung von Viktor Falkenhahn, Berlin: Akademie-Verlag, 1978.
- LBr – *Litauische Volkslieder und Märchen*, gesammelt von A. Leskien und K. Brugmann, Strassburg: K. J. Trübner, 1882.
- LK – *J. Steinbergio Lietuvos kalendorius 1906 metams*, Ryga: J. Steinbergis, 1905.
- LLMA – Lietuvių literatūros ir meno archyvas.
- LM – *Lietuvių mitologija*, t. 1, parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mintis, 1995.
- LMAVB RSS – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyrius.
- LP – *Lietuviškos pasakos*, iš Jono Basanavičiaus rinkinių vaikams paruošė Jonas Stukas, Vilnius: Vaga, 1969 (2-asis papildytas leidimas – 1974, 1976, 1977; 3-iasis leidimas – 1989).
- LSchP – *Lituanistinis Augusto Schleicherio palikimas*, t. I–II, sudarė Ilja Lemeškin, Jolanta Zabarskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008, 2014.
- LTt – *Lietuvių tautosaka*, t. 3: *Pasakos*, medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė, Vilnius: Mintis, 1965; t. 4: *Pasakos, sakmės, oracijos*, medžiagą paruošė L. Sauka... [et. al.], Vilnius: Mintis, 1967.
- MLEe – *Mažosios Lietuvos enciklopedija*: elektroninė versija, t. 1–4, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000–2009, prieiga internete: www.mle.lt.
- PSchL – Profesoriaus Schleicher'io laišškai sekretoriui apie mokslinės kelionės į Lietuvą rezultatus, [įžanginį žodį parašė] Algirdas Sabaliauskas, [iš vokiečių k.] vertė Raminta Gamziukaitė–Mažiulienė, paaiškinimus parengė Rimantas Skeivys, *Tautosakos darbai*, 1997, t. VI–VII (XIII–XIV), p. 211–237, [versta iš „Briefe an den Secretär, über die Erfolge einer nach Litauen unternommenen wissenschaftlichen Reise“, *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe*, Wien, 1853, Bd. 9, p. 524–558].
- RLM – *Litauische Volksmärchen*, übersetzt und herausgegeben von Jochen D. Range, Düsseldorf: Diederichs, 1981.
- SchLLG – August Schleicher. *Handbuch der litauischen Sprache*, Bd. 1: *Grammatik*; Bd. 2: *Lesebuch und Glossar*, Prag: J. G. Calve, 1856–1857.
- SchM – August Schleicher. *Litauische Märchen, Sprichworte, Rätsel und Lieder*, Weimar: Böhlau, 1857. (Nachdruck Hildesheim/New York: Olms, 1975; Berliner Ausgabe, 2013).
- VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: elektroninė versija, t. 1–26, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001–2002, prieiga internete: www.vle.lt.

LITERATŪRA

- J. Bs. [Basanavičius Jonas] 1885. „Schleicher'is apie lietuvius“, *Auszra*, Nr. 2–3, p. 37–43.
- Dietze Joachim 1966. *August Schleicher als Slawist. Sein Leben und sein Werk in der Sicht der Indogermanistik*, Berlin: Akademie-Verlag.

- Drotvinas Vincentas 1979. *Augustas Šleicheris – lituanistas*, Vilnius: Mokslas.
- Jasiūnaitė Birutė 2018. *Lietuvių velniavardžiai*, Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka.
- Katilius Algimantas 2009. *Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje (XIX a. – XX a. pradžia)*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla.
- Kensminienė Aelita 2005. „Kelios pastabos apie mįslių minimą“, *Tautosakos darbai*, t. XXII (XXIX), p. 67–85.
- Kensminienė Aelita (sud.) 2018. „Lietuvių mįslių skelbimas ir tyrimas“, in: *Lietuvių mįslės: rinktinė*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, p. 35–48.
- Kerbelytė Bronislava 1995. „Pasakojamoji tautosaka“, in: *Lietuvininkų žodis*, Kaunas: Litterae universitatis, p. 221–303.
- Lietuvininkai 1970. *Lietuvininkai: apie Vakarų Lietuvą ir jos gyventojus devynioliktajame amžiuje*, Vilnius: Vaga.
- Matulevičius Algirdas 1989. *Mažoji Lietuva XVIII amžiuje: lietuvių tautinė padėtis*, Vilnius: Mokslas.
- Range Jochen Dieter 1994. „August Schleicher als Übersetzer litauischer Märchen“, *Lituanistica*, t. 4 (20), p. 82–94.
- Sabaliauskas Algirdas 1969. „Augustas Šleicheris“, *Lietuvių kalbotyros klausimai*, t. 11, p. 257–269.
- Sabaliauskas Algirdas 2000. *Žodžiai atgyja: pasakojimas apie lietuviško žodžio tyrėjus*, 3-iasis papildytas ir pataisytas leidimas, Vilnius: Gimtasis žodis (1-asis leidimas– 1967, 2-asis leidimas– 1980.)
- Sauka Leonardas 1993. „Pirmasis „Lietuviškų pasakų įvairių“ tomas“, in: *Lietuviškos pasakos įvairios*, surinko Jonas Basanavičius, parengė Kostas Aleksynas ir Leonardas Sauka, (*Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka*, t. 1), Vilnius: Vaga, p. 8–20.
- Schleicher August 1852. *Die Formenlehre der kirchenslawischen Sprache, erklärend und vergleichend dargestellt*, Bonn: H.B. König.
- Schleicher August 1854. „Lituanica“, in: *Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe*, Elfter Band, Wien: K. K. Hof- und Staatsdruckerei, p. 76–156.
- Schleicher August 1860. *Die deutsche Sprache*, Stuttgart: J. G. Cotta.
- Schleicher August 1860–1861. *Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, Bd. I–II, Weimar: Hermann Böhlau.
- Schleicher August 1863. *Die Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaft. Offenes Sendschreiben an Herrn Dr. Ernst Haeckel, a. o. Professor der Zoologie und Director des zoologischen Museums an der Universität Jena*, Weimar: Hermann Böhlau.
- Schleicher August 1865. Christian Donaleitis. *Litauische Dichtungen: erste vollständige Ausgabe mit Glossar von Aug. Schleicher*, St. Petersburg: Buchdruckerei der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.
- Schleicher August 1871. *Laut- und Formenlehre der polabischen Sprache*, St-Petersburg: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften.
- Šlekonytė Jūratė 2019. „Aldonos Liobytės pasaka apie Žaliabarzdį: tarp folklorinės autentikos ir autorinės kūrybos“, in: *Devyniadarbė literatė Aldona Liobytė*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, p. 127–147.
- Šlekonytė Jūratė 2020. „Ta pasaka paeina iš Azijos par vainas...“ Kareivis pasakotojas Lietuvos kaimo bendruomenėje XIX a. antrojoje–XX a. pirmojoje pusėje“, *Tautosakos darbai*, t. 60, p. 15–40.
- Urba Kęstutis 2000. „Literatūrinės pasakos įvairybė (bandymas apibrėžti)“, *Rubinitis*, Nr. 1 (13), 14–19.
- Хойслер Андреас 1960. *Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах*, перевод с немецкого языка Д. Е. Бертеля, Москва: «Иностранная литература».

August Schleicher as the First Publisher of Lithuanian Folktales

JURATĖ ŠLEKONYTĖ

Summary

Keywords: folktales, *lietuvininkai* (inhabitants of the Lithuania Minor), folklore recording, Eastern Prussia, August Schleicher.

The article focuses on the Lithuanian cultural activities of the famous German linguist August Schleicher (1821–1868). These activities included not only accumulation of linguistic data and writing of a Lithuanian grammar, but also recording and publication of the Lithuanian folklore. Schleicher edited the particularly valuable reader of the Lithuanian language and vocabulary (*Handbuch der litauischen Sprache*, Bd. 2: *Lesebuch und Glossar*, 1857), which included the first publication of Lithuanian folktales, among other kinds of folklore.

The author of the article aims at elucidating the objectives and circumstances of Schleicher's recordings of the Lithuanian folktales, establishing of their genres and defining the typical narrative qualities. Besides, the importance of the tales that Schleicher recorded in terms of the Lithuanian folklore research is highlighted.

The letters that Schleicher wrote in the course of his research trip to the Eastern Prussia in 1852 reveal the kind of difficulties that he encountered during this journey, his ways of communication and his experiences while collecting the Lithuanian folktales. The folk narratives published in his Lithuanian reader and vocabulary include fifteen tales of magic, seven joke tales, four novella tales, three animal tales, three tales of lying, two tales of the stupid ogre, one religious tale, four folk-belief legends and one local legend. The scholar was the first to record numerous examples of various Lithuanian tale types, which mostly belonged to the popular Lithuanian oral tradition.

The linguist himself highly valued his work among the Lithuanian inhabitants of the Lithuania Minor, being well aware that it served to the preservation of the declining culture at least in the scientific purposes. He hoped that folklore recorded and published by himself and his assistants could support the Lithuanians resisting the intense assimilation processes. The results of his research trip in the Lithuania Minor testified to the vitality of the folk narrative tradition among the local Lithuanians in the middle of the 19th century.

By researching the Lithuanian language and recording the Lithuanian folklore, Schleicher established the importance of this culture to the Indo-European studies in general and attracted numerous followers that carried on with his scholarly activities. His activities prompted Lithuanians themselves to collect their oral folk heritage as well.

Thanks to Schleicher, the first Lithuanian folktales were translated into German, published and attracted notice of the foreign scholars. Their subsequent publications reached even broader social layers. Therefore, Schleicher may be regarded as the promoter of the Lithuanian folktales across other countries. Nowadays the Lithuanian folktales published by Schleicher have been included into various folklore collections as anonymous folklore pieces and have acquired literary interpretations.

Straipsnis parengtas gavus Lietuvos kultūros tarybos Etninės kultūros ir tautodailės srities individualią stipendiją. Sutarties Nr. S /1-ETN-63(6.144)/2020.

Gauta 2021-02-26